

**Pole Ná-Sevei
E Teveni
Galate Nuiti Ma
Sevei lozeizuve ma woo
moungiti**

Pole ga é Galate nuiti ta-zëvei gëa (1:1). Seve gëni de nii Pole teveni Egilisiiti ma, niiti ti gëni Galate yooi zu, é zo kona vuunaanigo maazu losava gëgala ma, é li puuloolugo maazu lofelai ma (48-57), Kilista zolloga voluma. Galate nuiti ti gëni ga nui niiti ti gëni zeini Galate yooi zu, Wolome masa zooi zu. Faagwe nu wolaiti ti la kwëë, ve Pole gëni ná, é da sevei nii gë, keë toga zoo gëezu ga Efeze baa Kolente taa wola felegai naati gila.

Pole sevei gëeve é bõe keletieinti po, Zuifuiti ta niiti ti la ga Zuifua, ti Egilisiiti su Galate yooi zu. E sevei nii gëeve segezege, nii a ke é zëë galagi naa zakpe, nii nuiti ti gëni bosu ga keni keletieinti ti golo Zuifuiti ta-logiti bë, ti Minazege Polomai zu, ma un ge daa ma mëë ga tatipevolu vaa. Kpogi ta gëni keletieinti saama, ti laasei peai ga Zuda Gala Pele Zie Nuiti, naati ka ti gëni keni keletieinti ti la ga Zuifua, ti lati pevolu. Ti inëinegi looni balaa Pole ná-keela vai ma zobogi vai zu. Pole ná-zobogi maaloboni, é ná-wolowolo vai ta zufula ti ma (1:11–2:14), ta é Woo Niine Dagai balaa maaloboni, é gë ma, kizogi la zolloga pele un kili nape ma, keni kidaalevei no maavele Yesu Kilista ma (2:16). Naama ka ga GALA ná-nuololai ma gulanumai, keë nuiti ta-gëewotiiti maavele laade.

Unsosuve

1. Pɔle ná-sɛvɛi lɔɔzeivɛ ga é Egilisiiti tuvɔ, niiti ti Galate yooi zu (1:1-5).
2. Naa vɔluma Pɔle ná-eteai zu vai tanigaa zugulani, nii a kɛ é ná-zobogi maalobo, nii é zea ga é kalagi wo, ta é dɛɛ ga é sugɔɔni ga é zie é zoloo tɔgi ma, kɛɛ naa la ɣɛni zolooni (1:6–2:21).
3. E zɛba é dama kpɛ é tɔgi ta zaalai ti-losuveti sugula ga pagɔ, é lo kizogi va (3:1–4:31).
4. Naa vɔlu, é kalagiti fe, vɛlei keletien vɛlei maanɛai la ga nu siɛ soledai zu (5:1–6:10).
5. Pɔle ná-sɛvɛi ɣaabelagɛ ga tuvɔgiti, ta é toli gaabela bo ga nu ɣize su ga ni GALA ka nu maavalibona, é è ɣɛ nu niine, naa vizɔgɛ, é leve tɔgi ma leveiti ba ti keɛmavɛ, eɣɛvɛlei nu lati fai la pɛɛvɔlu (6:11-18).

Tuvɔ gooiti

¹ Nɛi gɛ ga Pɔle, nà wo luɔɔsu. Nà ga Yesu Kilista ná-keelai. Gè la naama zobogi zɔɔɔni nuɔusea ya, ɔaa nu ɣila zea, kɛni Yesu Kilista, ta ɢɛɛɣɛ GALA nii é buzɛɣeni, é kula saai ya.

² Kɛɛleaiti pɛ ti vɛ, ti ɔɔ bà, gá wo luɔɔsu, wɔi wo Egilisiiti su Galate yooi zu.

³ Ade-ɢɛɛ GALA ta Maligii Yesu Kilista ti zaalai la wo ma, ti ziileigi ve wo vɛ.

⁴ Kilista ɣa é ɔɔɔɔ veeni, tɔ ɔɔɔɔi, é de ɣizo da-ɣotoiti ma, naa ɣa a kɛ é de ɣula niima yeedɛɣala ɔɔi ya, eɣɛvɛlei GALA ziimai la, é ga ade-ɢɛɛ.

⁵ Lɛbiyai ɣɛ GALA bɛ, eyɛsu ɣɔ! Amina!

Woo Niine Vago ɣila kpegi

⁶ Dàavɔɔvɛ gola, ga wo ɖɛɛa GALA ba fala, nii é wo lolini Kilista ná-zaalai zaɓui zu, wo ɖaavote woo niine vagoi taɖili ma.

⁷ Gaamazɔ, woo niine vago ɖili ge la ná! Kɛɛ nuiti ka ti wo ɔɔɔzu, ta pɔ ti Woo Niine Vagoi maavalibo, é vɛɛ Kilista va.

⁸ Kɛɛ anɛɛ giya ɔɔɔi vɛ, ɓaa geezuɖeelai seɖeai geeɖɔɔgi zu, gá woo niine vago ɖili daazeelina wo ma, é ɖula zɔi volu gi daazeelini wo ma, naama nui voovo!

⁹ Uɛɛi gi boni la mɔunpa, zenɔ ɖana gè bosu la volu mɔnɔ: Ni nu nɔpɛ ka woo niine vago ɖili daazeelina wo ma, é ɖula zɔi volu wo sɔɔɔni, naama nui voovo!

¹⁰ Nuɓusei yiima vai ɖa gè gaiziezu ɓaa, ɓaa GALA ziima vai? Nà ɖaaɓaazu ga gè nɛɛ nuiti bɛ ɓaa? Ni gè ɖɛni ɖaaɓaazu ga gè nɛɛ nuiti bɛ, gè la ɓena ɖɛ ga Kilista ná-botigɛ nu.

Pɔɛ ɖɛɛ vɛɛi ga keelai

¹¹ Kɛɛɛɛɛɛ, nà bosu wo ma ga: Woo Niine Vagoi gè daazeelɛi, nuɓuse ná-faa ɓɛɛa laade.

¹² Mazɔɔɔ nà ɔɔɔi, gè la sɔɔɔni nu ya, nu la kàlani da, kɛɛ Yesu Kilista ɖa é kulani kɛɛma bɛ.

¹³ Wo màawoo mɛnini, vɛɛi tùva vɛɛi ɖɛni la mɔungi Zuifuiti ta-GALA fali vai zu. Gè GALA ná-Egilisii wɔinzeɖɛni názu ga gola. Gè ɖaaɓaani ga gè koloɖolo.

¹⁴ Zuifuiti ta-GALA pele zɛi zu, gè leveni Zuifui ma mɔinmɔin ba, ti ga kɛɖalaiti, mazɔɔɔ sɛɓezɛɖɛni gola mɛmɛwolani ta-vaa wɔɔmaiti su.

¹⁵ Gè yɛni dɛɛ ɖoozu, GALA ge yiimazeɖɛ ga ze, é tòli ga ná-zaalai maavele, ga gè botii ɖɛ bɛ.

¹⁶ Siɛgi zu é nɛɛni bɛ la, é ná-Doun Zunui ɔ̃lani kelɛma bɛ, ga gɛ ná-fai laazeeli zii ɔ̃ligiti ma. Gɛ la ɔ̃ni liini nu nɔpɛ pɔ, a va tɛnɛ.

¹⁷ Gɛ la ɔ̃ni liini Zeluzalɛme, keelaiti pɔ bɛ, niiti ti ɔ̃ni nɔn tuɔɔ, kelɛ gɛ sakpani nɔ Alaɛe yooi zu, naa volu gɛ ɔ̃le ma Damase.

¹⁸ Kona savagɔ voluma, gɛ liini Zeluzalɛme, ga gi ɔɔɔ ɔ̃wɛɛ gá Piyɛɛ, gi folo puugɔ maazu lɔɔlugɔ (15) ɔ̃ɛni ada ɔ̃ila.

¹⁹ Kelɛ gɛ la ɔ̃ni keelai zɔi tanɔpɛ kaani ná, kɛni Zake nɔ, Maliɔ̃i deɔei.

²⁰ Fai niiti gɛ ti zɛvɛzu, gɛ ɔ̃a bo wo ma, GALA gaazu, gɛ la zɛɛ wosu nɛɛɛɛn.

²¹ Naa volu gɛ liini Siili yooi zu ta Silisi yooi zu.

²² Naama zɛgi pɛ su, Kilista ná-Egilisii zu nuiti ti ɔ̃ni Zudɛ yooi zu, ti la ɔ̃ni dɛ ɔ̃aazulaani mà, ti va kwɛɛ.

²³ Kelɛ ti mɛnini ga: «Zɔi é ɔ̃ni ade wɔinzeɔɛzu mɔungi, toɔa na kidaalevei ma vai laazeeli, nii é ɔ̃ni pɔ é kologolo mɔungi zu.»

²⁴ Ti ɔ̃ni GALA dɛbizu ná-faa zu.

2

Pɔle ta zɔɔma ɔ̃elaiti ti ɔ̃mi fai Zeluzalɛme

¹ Kona puugɔ maazu naanigɔ (14) leɔɛgai ma, Balanabase vilɛni pɔlu, gi li mɔnɔ Zeluzalɛme. Gɛ Tite ɔ̃alaa seɔɛni, é vilɛ gi volu.

² Gɛ niima zɛi woni, ga gɛ ɔ̃lo kulakɛɛmai naa vɛ gɛ kaani. Gɛ Woo Niinɛ Uagɔi yɔɔɔzulɛni ga niiti ti levezu ga kundiɔ̃iti yɛ gaalɛbai zu, nii gɛ

daazeelizu zii ḡiligiti saama, naa ḡa a ke nà-kpizeĩ gè bogai, ḡaa gè vaazu bosu, é mina ḡe ga wafuun.

³ Tite é ḡeni ga nà-siepolui, Geḡeki nu ḡeni de, keḡe é la ḡeni laani zea ga maabaa vaa, ga keeni é lati peḡevolu.

⁴ Anee naa ve, zee ḡeeḡelointi maavele ma, ti laai dōḡfuzu gi yeemazu, ti ḡeni pō ga ti tati peḡevolu. Ti lōni gi zaama eḡe nenegiti, ti ḡá-ḡōḡyeemai vete gi su, ḡá-ḡilibalai zu ḡá Yesu Kilista, wōin ḡeni ti ma ga ti gi ḡe ga duōiti.

⁵ Gi la ḡeni woiloni ti-woo ma tago pa, naa ḡa a ke, Woo Niine Uagōi ma ḡaamai make wo zaama.

⁶ Niiti ti levezu ga nu wolaiti, naati ti la ḡeni zooni ti va faa niine nōpe da nōun unma. Ti ḡevelei la ḡeni ḡāazu ga faa nōpe, mazōlō GALA ge la ḡa ga zeelōzōḡzu ḡe.

⁷ Keḡe toun ti kaani ga GALA ge Woo Niine Uagōi laazeeli vai ḡalivaave mà naati ma, niiti ti la ga Zuifua, eḡevelei é daazeeli vai ḡalivaani la Piyele ma Zuifuiti ma.

⁸ Mazōlō GALA ka é kēeni ga keelai zii ḡiligiti be, eḡevelei é Piyele ḡeeni la ga keelai Zuifuiti be.

⁹ Zake, ta Piyele, naa vee Zan va, ti ḡeni levezu ga kundiḡiiti, ti peḡegai ma ga zaalai ḡa mà, ti yeelaani gi ya, ḡá Balanabase, poogi ḡeni ga naa ga ti yeezeida gi wu. Naa ma, gi pe gi zolooni ma, ga gi li gi botii ḡe zii ḡiligiti saama, tiya ma, ti li Zuifuiti saama.

¹⁰ Ti ḡeni gi ma nō: «À ḡize bala nuiti su.» Gè ḡaabaave, gè naa ḡe ga pagō.

Pole ta Piyele ta-zakpegi Antiyose

11 Siɛgi zu Piyɛlɛ ʋaani la Antiyɔse, gɛ sakpeni ɔaazuni ta ɔaazu, tɔɔzei peelala vaa ɔɛni de.

12 Tɔɔzei ta nuiti ti la ga Zuifua ti ɔɛni laamiizu ada ɔila, aisa Zuifui tanigaani ti ʋa ʋa, ti zɛɔe Zake ʋɔ bɛ. Kɛlɛ naati paai ma, ɛ zɛɔɛni zii ɔiligiti ba, ɛ maagɔoza, tɔɔzei ɛ ɔɛni luazu Zuifuiti ba niiti ti pɔ ga zii ɔiligiti ti lati pɛlɛvolu.

13 Zuifui zɔiti ti wooveledai ɔɛɛni ga tɔun kɛvele, eyɛsu Balanabase balaagi ʋilɛ ti ʋolu ta-wooveledai zu.

14 Kɛlɛ siɛgi zu gɛ kaani la ga ti la zizɛzu ga pagɔ, eɔɛvelei Woo Niine ʋagɔi ma ɔaamai la, gɛ ɔɛni Piyɛlɛ ma ti pɛ gaazu: «Da ʋe, ɛ ga Zuifui, ɛ ɔɛa zizɛzu eɔɛvelei zii ɔiligiti ti zizɛzu la, tɛi ti la ga Zuifu. Leeni vaa zu ɛ zii ɔiligiti kpalazu ga kɛni ti zizɛ ga Zuifuiti kɛvele?»

Telebodai zɔlɔɔ fai ga kidaalevei maavele

15 Gɛi gi zɔlɔɔgai ga Zuifuiti, gi la zii ɔiligiti saama, niiti ti la ɔolozu GALA nɔ-tɔgi ʋɛ.

16 Gi kwɛni ga nui la da ga ɔɛ ga telebo nu GALA gaazu, ga tɔgi zo fai maavele, kɛni kidaalevei maavele Yesu Kilista ma. Gá balaagi gi ɔidaaleveni Yesu Kilista ma, naa ɔa a kɛ gi ɔɛ ga telebo nuiti GALA gaazu ga kidaalevei maavele Kilista ma. Tɔgi zo fai laade, mazɔlɔɔ nuɔɔsɛ nɔpɛ ge la ɔɛa ga telebo nu GALA gaazu ga tɔgi zo fai maavele.

17 Kɛlɛ ni gá ɔaabaana ga gi ɔɛ ga telebo nuiti Kilista zaalai zu, a ʋetɛna ga gi ɔɛa ga kotoba nuiti ga zii ɔiligiti kɛvele, naa ʋoluɔɛ ɔa mu ga Kilista ɔa ɛ gi liizu kotoi ɔɛɛ vai ma ɔaa? Naa li poun!

¹⁸ Mazɔlɔɔ tɔgi zo fai niiti gè ɣɛleni ti va, gè ti ɣologolo, nà ɣena naati kpɛtɛa volu, gè bɔɣɔ ɣɛa ga tɔ kologolo nui.

¹⁹ Mazɔlɔɔ tɔgi zaɓui zu, gè la mɔ zɛnvui wosu tɔgi vɛ, naa ɣa a kɛ gè zɛnvui wo GALA bɛ.

²⁰ Gá Kilista gi ɓadɔni saa wului ma. Nà la mɔ de gè va ɣɛ zɛnvui wosu, Kilista ɣa é yɛnvuzu sù. Zɛnvui gè bosu niina, nà bosu ga kidaalevei maavele GALA Doun Zunui ma, nii é nɛa vɛ, é yee zegɛ bɔɣɔ maazu nà-faa zu.

²¹ Gè la ɣɛɛzu GALA ná-zaalai va, mazɔlɔɔ ni telebodai ɣa zɔlɔɔ ga tɔgi maavele, Kilista zaani nɔ wafuun.

3

Tɔgi ɓaa kidaalevei

¹ Ee, Galate nuiti, ɣimalala nuiti! Bɛ ɣa é wo unsuleveai, wɔiti Yesu Kilista ɓadɔ vai laai ga woye kpezekele saa wului ma?

² Nà pɔ wo niima vaa ɣila kpegi yɔɣɔzu vɛ lɛ ga ze: Wo GALA Zɛnvui zɔlɔɔgɛ tɔɔzei wa tɔgi zosu ɓaa, ɓaa tɛi wo Woo Niine Uagɔi mɛnigai ta wo la da?

³ Wa ga ɣimalala nu zɛbɛɛ golaiti ɣana ɓaa? Wo tɔɔzeida ga pagɔ ga GALA Zɛnvui maavele, wa pɔ wo gaabɛla ga wa ɓɔɣɔi wa-zobogi maavele ɓaa?

⁴ Nii dɔin wo ziaa su, naa ɣɛa ga wafuun ɓaa? E la zooga ɣɛɛzu ga wafuun.

⁵ Siɛgi zu GALA ge ná-Zɛnvui veezu la wo ya, é da laavɔɔ vaiti kɛ wo zaama, toɣa naa ɣɛɛzu tɔɔzei wa tɔgi zosu ɓaa, ɓaa tɛi wo Woo Niine Uagɔi mɛnigai ta wo la da?

⁶ SEVEVE GALA SEVEI zu ga: «Abalaame laani GALA da, naa leveni be ga telebodai.»*

⁷ A sugwee degemu, ga zoi ti laai GALA da, naati ka ti ga Abalaame ná-dointi.

⁸ GALA SEVEI kulave kema ma yeelugo ga zii giligiti ta ge ga telebo nuiti GALA gaazu ga kidaalevei maavele. Naa ga é ba, é Woo Niine Uagoi laazeelini Abalaame ma naa lugo ga: «Zii kpein ka tuyai zoloo é maavele ma.»†

⁹ Naa ma, zoi ti laai GALA da, tuya ga ti ve ta kidaaleve nui Abalaame.

¹⁰ Kele zoi ti voluzeizu tigi zo fai va, naati ta kotoi laawu. Mazoloo SEVEVE GALA SEVEI zu ga: «Naama nui voovooe, zoi é la naa pe soni, nii é tigi ma zevi zu, é va zie la.»‡

¹¹ Naa goleve ga nu nape ge la gea ga telebo nu GALA gaazu ga tigi zogai maavele, mazoloo GALA SEVEI ge: «Zoi telebogai GALA gaazu ga kidaalevei maavele, naa ga zenvui wo.»§

¹² Kele tigi la gilini kidaalevei va. GALA SEVEI ge ma: «Zoi a to gooti so, naa ga zie ga tiye.»*

¹³ Kilista foovooi zoloni de-votogi zu, é de unmo, é de gula tigi ná-foovooi laawu. Mazoloo SEVEVE GALA SEVEI zu ga: «Foovoo nu ga ga naa, nii é zeleni gului va.»†

¹⁴ Naa geeni, naa ga a ke, tuyai GALA ge ma minazege boni Abalaame ve, naa va ge ga zii giligiti

* **3:6 3:6** Zen 15:6. † **3:8 3:8** Zen 12:3. ‡ **3:10 3:10** Zen 15:6
 boe é zoloo Geleke woo zee wolamai ma. § **3:11 3:11** A6k 2:4.
Zoi telebogai GALA gaazu ga kidaalevei maavele, naa ga zenvui wo:
Tati pelei tagili balaa ka ga nii: Telebo nui ga zenvui wo ga kidaalevei
maavele * **3:12 3:12** Lev 18:5. † **3:13 3:13** TSV 21:23.

təno, Yesu Kilista zaalai zu, ga de Zenvu Nadegai zoloo ga kidaalevei maavele, nii GALA ge ma minazegegi woni.

Təgi ta minazegegi

¹⁵ Kεεleaiti, nə ɔɛzu é lo nuɔuseiti ta-vai tani-gaani ba: Siegi zu nui falima woo zevei ɔetezu la ga pagɔ, nu nɔpe ge la zooga é va su wooi naa ɔologolo, ɔaa é va ta la ma.

¹⁶ To ma, GALA ge minazegegiti boni Abalaame ve ta mavofodai. GALA Sevei la ɟeni ma: «mavofodaiti», eɟe ta ɟe ga nu mɔinmɔin, keɛ eɟe gila kpe nɔ «e-mavofodai»,‡ naa ɟa é ga Kilista.

¹⁷ Weɛ nii gè pɔ gè bo, toɟa ga nii: GALA ge minazegegi ɔeteni ga pagɔ. Təgi nii seidai kona unnaanigo kona vuusavagɔ (430) levegai ma, naa la zooga é va GALA ná-minazegegi ɔologolo, é va gaavala ba.

¹⁸ Mazoloo ni təgi ɟa nu ɟeni pogani zoloozu zea, naazu é la mɔ zoloozu minazegegi ya. Tama, minazegegi maavele ɟa GALA ge ná-faanɛi ɟeeni la Abalaame ve.

¹⁹ Təgi zei ungi ɟa ga leeni mu? E zeini, nii a ke é naama vaiti deɛ, niiti ti la zolooni GALA ziimai ma, é ye ná eyesu Abalaame mavofodai va, nii minazegegi woni ná-faa zu. Geezuɟeelaity ka ti təgi naa veeni, zunu ɟila ge ɟe ga zɔɟzuɔete nui.

²⁰ Tama, zɔɟzuɔete nui la ga nu ɟila nɔnɔ, keɛ GALA ka ɟila nɔ.

²¹ Təgi ɟa GALA ná-minazegegiti daalɔɟoma ɔaa? Naa li poun! Ni to ge zeini, a zoo é zenvui ve nuɔuseiti zea, naazu nuɔusei a la telebodai zoloo GALA gaazu ga təgi zogai maavele.

‡ 3:16 3:16 Zen 12:7.

²² Kεε GALA Σευει γα bosu ga eteai πε ka ko-toi yeezu, naa γα a κε, minazegεgi ve ga ki-daalevei maavele Yesu Kilista ma naati zea, niiti ti γidaaleveai.

²³ Aisa kidaalevei va va, togi de zoni egε duoiti, eyesu kidaalevei tona γula keεma.

²⁴ Degεmu, togi γα zegai weεzu ade ma, eyesu Kilista va, naa γα a κε de γε ga telebo nuiti GALA gaazu ga kidaalevei maavele.

²⁵ Tei niina kidaalevei vaa, de la mο gwεεma nui yeezu.

²⁶ Mazoloo wo πε wo γεα ga GALA dointi ga kidaalevei maavele Yesu Kilista ma.

²⁷ Wo πε wo batizege ga wo γili Kilista va, wo Kilista loa γba.

²⁸ Zuifu vaa la ba, Geεki vaa la ba, duo vaa la ba, woolo vaa la ba, zunu vaa la ba, anzanu vaa la ba, zeeγaagweε vaa la su, wo πε wa ga ani γila kpe no, wa-γilibalai zu wa Yesu Kilista.

²⁹ Ni wo γεα ga Kilista noniti, naazu wo γεα ga Abalaame mavofodai, wa wono zoloo naa zu, nii GALA ge minazegεai la.

4

¹ Tama, ni pogani zεge nui γa de doungeyai zu, ta duoi ta ga γεvele, anεε ni toun ka ε ga anii kpein maligii,

² to bogoi γa ye de gwεεma nuiti ta naavolo unda nuiti zeezu, eyesu keεge na-yeegεgala leveai zeeli.

³ Ada balaagi, zenο γana ε γεni la, ade γεai ma de doungeyai zu, ade γεni duolai zu zobogiti zeezu niiti ti zeini eteai nii unda.

⁴ Kεε yeegefɔalai é leveni, naa zeelɔi ma, GALA ge ná-Doun Zunui leveni, é zɔɔɔ anzanui ta va tɔgi wu,

⁵ naa ɔa a kε, zɔiti ti tɔgi wu, é naati unmoɔ, ta é ade ɔe ga GALA dointi.

⁶ Tɛi wo ga ná-dointi, GALA ge ná-Doun Zunui ná-Zenvui levege, é zeɛ ade-yiimaveti, é da wooɔula, é da ɔe ma: «Aba!», naa ɔa ga «Kèè!»

⁷ Naa maavele ma, è la mo ga duɔ, kεε da ga doin. Ni tama è ɔea ga doin, da donɔ zɔɔɔ naa zu, nii GALA ge minazeɔeai la.

Pɔle ná-ziizoolɛi Galate nuiti ta-vaa zu

⁸ Mɔungi, wo la ɔeni GALA kwεε, wo ɔeni duɔlai zu naati zea, niiti ti la ga gala kitea.

⁹ Kεε niizu niina wo GALA kwεεga, é buɔe naa maazu, GALA ge wo ɔwεεga ga ná-nuiti, lee vaa zu wo ɔalesu ma volu eteai zu yenvuiti ma, zεbe ta tosu la ti va. Wa pɔ ga wo lo volu naati ta-luɔlai zu ɔaa?

¹⁰ Wa feti voloiti sosu, ta alugi tanigaa, ta yeegefɔalai tanigaa, naa vεε konagi tanigaa va!

¹¹ Ee! Nà luazu gola, ga botii kpein gè kea wa-vaa zu, naa mina ɔe zèa ga wafuun faa!

¹² Kèeleaiti, nà wo maanɛɛɛzu, à ɔe ga kèvele, mazɔɔɔ nà ɔalaagi nà ga wo ɔevele. Wo la telebotala vaa nɔpe keeni ga ze.

¹³ Wo suɔwɛeni ga, seebe vaa ɔa é keeni, gè Woo Niine Uagɔi laazeelini la wo ma, ma mɔungi zu.

¹⁴ Seebei é ɔeni bà, naa ɔeni wo ve ga voluɔula vaa, wo la ɔeni ɔeɛni bà kpɛluu, wɔin la zegeni wo ma. Tɔun, wo yeezeini bù eɔe GALA ná-geezuɔeelai, eɔe Yesu Kilista ɔɔɔi.

¹⁵ Wo wola ɔ̃oozunɛɛni názu! Lee ɔ̃a keai niina ga woye? Mazɔ́ɔ̀ nà zeele wooi nii wosu wo ʋɛ, ga ni a la zoo ɔ̃ɛɛzu, wo ɔ̃ena wo-ɔ̃aazuɔ̃ɛzɛiti kula su, wo ti ve bè.

¹⁶ Gè ɔ̃ɛa niizu ga wo zili nui, tɛi gè gaamai wosu wo ma ɔ̃aa?

¹⁷ Gilimai ti bosu ga woye, faa ʋagɔ laade. Ti wɔ̃inni ti wo zɛɛɛ bà, nii a ke wo ɔ̃ili ti ʋa.

¹⁸ Page ga wo ɔ̃ili faa ʋagɔi ɔ̃ɛɛ vai ʋa siɛnɔ̃pɛ su, é la nɔ ga siɛgi zu gè ɔ̃ɛɛzu la wo zaama.

¹⁹ Dòinti, nà doun zɔ́ɔ̀ koozuwanai zu ga niine wa-ʋaa zu, eyɛsu wo ɔ̃ɛ ga nu ɔ̃iteiti Kilista ná-faa zu.

²⁰ Wɔ̃in ɔ̃a mà niizu, ga gè ɔ̃ɛ wo zaama, gè kpɔ̃ɛ wooi maavalibo, mazɔ́ɔ̀ zɔ̃i ɔ̃a zoolezu gola ga wa-ʋaa!

Agaal ta Sala ti-ma ʋoogiti

²¹ A bo dɛɛ mà, wɔ̃i wo wɔ̃inni wo wa-eteai zie tɔ̃gi wu, wo la tɔ̃gi wooi mɛnisu ɔ̃aa?

²² Mazɔ́ɔ̀ sɛʋɛɛ GALA Sɛʋɛi zu ga Abalaame doun zunu felegɔ zɔ́ɔ̀ni, gilagi ɔ̃ɛni ga duɔ anzanui nɔnɔi, gilagi ɔ̃ɛ ga anzanui é ga wɔ́ɔ̀i, naa nɔnɔi.

²³ Keɛ duɔ anzanui ná-doun zunui zɔ́ɔ̀ni ga kpusei ná-faa ɔ̃ɛɛai maavele, tama anzanui é ɔ̃ɛni ga wɔ́ɔ̀i, naa ná-doun zunui zɔ́ɔ̀ni ga GALA ná-minazɛɛgi ɔ̃abii.

²⁴ Niima vaiti ta ga faalaalii: Anzanu felegɔi niiti ta ga minazɛɛ felegɔiti. Minazɛɛgi gilagi, naa ɔ̃a é ga Agaal, é ga Sinayi gizei nɔnɔi, é dointi sɔ́ɔ̀su, ti ga duɔiti.

²⁵ Agaal ɔa ga Sinayi gizei, é Alaɓe yooi zu, naati ka ti ma ta Zeluzaleme nii é ná niizu, tɔzei toɔa ga duɔi ta ná-dointi pɛ.

²⁶ Kɛɛ Zeluzaleme é geezuɓɛ, toɔa ga wɔɔɔɔi, to ɔa é ga ade-lee.

²⁷ Mazɔɔɔ sɛvɛvɛ GALA Sɛvɛi zu ga:
«Goozunɛ, ɔɛi é ga doun zɔɔɔtala anzanui, è la doun zɔɔɔsu!
Goozunɛ, è woogula la, ɔɛi é la doun ɔoozuwana wosu!
Mazɔɔɔ anzanui kɛɛi wogai ba, ná-dointi ta mɔin gola,

é leve anzanui nɔnɔi va, nii é zini bɛ.»*

²⁸ Wɔun, kɛɛleaiti, wo zɔɔɔgɛ eɔɛvelei Izaake zɔɔɔni da, ga GALA ná-minazɛɔɔgi ɓabii.

²⁹ Kɛɛ velei nɔ zɔi é zɔɔɔni ga kpusei ná-faa ɓɛɛai maavele, é ɔɛni zɔi wɔinzeɔɔzu la, nii é zɔɔɔni ga GALA Zenvui ná-faa ɓɛɛai maavele, zenɔ ɔana é ɔɛɛzu la niizu.

³⁰ Kɛɛ lee ɔa GALA Sɛvɛi bosu? «Duɔ anzanui ɓɛ ta ná-doun zunui, mazɔɔɔ duɔ anzanui ná-doun zunui ti la ɓɔga poganii ma, ta wɔɔɔ anzanui ná-doun zunui.»†

³¹ Naa ɔa é ba, kɛɛleaiti, ade la ga duɔ anzanui ná-dointi, da ga wɔɔɔ anzanui ná-dointi.

5

A mina vala wa-wɔɔɔyai ma

¹ Kilista ade unmoɔga, ga de ɔɛ ga wɔɔɔ ɔɛteɔteɔgiti. Deɔɛmu à lo kpaan wɔɔɔyai naa

* **4:27 4:27** Eza 54:1. † **4:30 4:30** Zen 21:10.

zu. A dama, wo mina mɔ ɔale ma wo va lo tɔgi zo fai ma luɔla ɔasɔi wu.

² A woilo! Nà Pɔle, nà bosu wo ma ga: Ni wa ɔɔɔ latina pelevolu, Kilista la mɔ faa nɔpe paa wo ma názu.

³ Nà nii wosu, gè maaɔakpa mɔnɔ, zunu nɔpe é latisu pelevolu, keni é Zuifuiti ta-logi pe so, é zie la.

⁴ Wɔi wo ɔaabaazu wo ɔe wo ɔɔɔ le GALA gaazu ga telebo nu ga tɔgi zogai maavele, wo ɔɔɔ betevaa Kilista va, wo vala GALA ná-zaalai ma.

⁵ Gɔnɔi, ɔá-ɔitogi ɔa ga gi ɔe ga telebo nuiti GALA gaazu, naa ɔa gi maaɔunsu ga Zenvu Nadegai ná-zɛbei maavele, é botii ɔeezu ga ɔá-ɔidaalevei maavele.

⁶ Mazɔlɔ ni nu ɔilivɛ Yesu Kilista va, tatipelevolui ɔaa tatipelevolulalai, naa tanɔpe ge la ga faa ɔii. Nii é ga faa ɔiigi, naa ɔa é ga kidaalevei, é botii ɔeezu ga nɛɛbei maavele.

⁷ Wo ɔeni ɔizezu ga pagɔ! ʔɛ ɔa é pele leveai wo luɔ, ga wo mina ɔolo gaamai vɛ?

⁸ GALA nii é wo loligai, naa lei, niima unsu leve vai va ɔula zea.

⁹ Eɔevelei ta ɔa bo la ga: «Levei tago nɔ ɔa a ɔa bulu vukɔ ɔaayɔgai pe kpokolo.»

¹⁰ Maligii naama ladalai veevɛ zɛa wa-vaa zu ga wo la kisie ɔili boga. Kele zɔi é wo ɔɔlɔzu, é ɔeni ga nui ma zii nɔpe, GALA ka yeevoze ba.

¹¹ Nɔun nà, kɛleaiti, ni gaamazu gè ɔea dɛ tatipelevolu vai laazeelizu, leeni vaa zu ta ye wɔinzeɔezu nɔ ɔɔ? Naazu ma, wooi gè daazeelizu Kilista ná-faa zu, ga é ɔadɔni saa wului ma, naa la mɔ bena ɔe ga kɔɔziɔa zaɔu Zuifu nɔpe bɛ.

¹² Wɔin ɔa mà ga zɔiti ti wo ɔɔlɔzu, ti ɔɔɔ zɛɛɔa!

¹³ Wɔun, kɛɛleaiti, GALA ge wo lolige ga wo ge ga wɔɔɔiti. Kɛɛ à mina wɔɔɔyai naa ge ga zaɔui, wa ge eteai ziezu la ga kpusei yiimaiti. Kɛɛ à ɔɔɔ ge ga ɔti ge nui ɛɛ pe be ga nɛɛbei maavele.

¹⁴ Mazɔɔɔ tɔgi pe daazeelive woo gila kpe su: «È-zeiɔɔɔi nɛɛ ve, ege da ɔɔɔi.»

¹⁵ Kɛɛ ni wa ɔɔɔ maawanazu wo gila gila giti, wo da ɔɔɔ vali ga wo gila gila giti, à dama, wo mina ɔɔɔ gologolo.

Zenvui ta kotoba ɔusei

¹⁶ Wele dege mu, nii ge bosu wo ma: A va bu, GALA Zenvui lo wo luɔ wa-eteai zu, wo la ziaa ga kpusei yiimaiti naazu.

¹⁷ Mazɔɔɔ nii é ga kpusei yiimai, naa la nɛɛni Zenvu Nadegai ve. Nii é ga Zenvu Nadegai yiimai, naa la nɛɛni kpusei ve. Ta ɔɔɔ laalɔɔma, naa ga a ke, nii wo wɔinni wo ke, wo la zooga wo va naa ge.

¹⁸ Kɛɛ ni Zenvu Nadegai a lona wo luɔ, wo la mɔ tɔgi ná-zobogi wu.

¹⁹ Tama kpusei geɛwotiiti kulave keɛma, tiya ga ti ga niiti: kologologi, kɔɔba vai, ɔaɔɔlama vai,

²⁰ kɔɔɔ gani kɔɔ vai, zoɔ vai, maayobalabe vai, kpɔɔ vai, tolo ɔi, ziigulagi, maɔɔ fai, zeeɔaɔweɛ vai, balima vaiti,

²¹ gaazuɔɔlapɔi, dɔɔzodai, ziimaɔɔ latevegai, ta naa geɔgala vaiti. Na wo lenɛsu niina, egevelei ge boni la wo ma, zɔiti ti naama vaiti keɛzu, ti la GALA ná-masadaɔ zɔɔga.

²² Kɛɛ Zenvu Nadegai ma waai ga é ga niiti: nɛɛbei, koozunɛi, ziileigi, ziilɔi, nuɔɔɔlai, nuɔɔɔlai, woɔgeɔɔladi,

²³ sɛsɛbogi, bɔɔzɔgi. Tɔ ge la niima vaiti daalɔɔma.

²⁴ Zɔiti ti ga Yesu Kilista nɔnɔiti, naati ti ti-busei baɔɔa saa wului ma, naa vɛɛ ná-bɔɔɔyiimai ta ziima vai va.

²⁵ Ni ada zɛnvui wosu Zɛnvu Nadegai zaɔui zu, ade ze ná balaa é lo ade-ziɛ veleiti tuɔɔ.

²⁶ Ade mina ɔɛ ga waso nu, ade mina ɔa ga bɔɔɔ yiigaawana vaiti kɛ, ɔaa de va ɔa toloi ɔula ga bɔɔɔ.

6

A faanɛɛi ɔɛ nui pɛ bɛ

¹ Kɛɛleaiti, ni nui ta a zona faaɔaazagi ɔɛɛzuve, wɔiti GALA Zɛnvui wo va, à pile pele vaɔi va, wo so le ga sɛsɛbogi. Dama ga bɔɔɔ, ɔa balaagi é mina lo tɛgai zu.

² A vɛɛ bɔɔɔ va wo ɔilagilagi pɛ, wo wa-ɔasɔ wuig-iti seɔɛ, wa ɔolo ɔana Kilista ná-tɔgi vɛ.

³ Ni nui ta a ɔisiɛna ga toɔa ga nu bii, tama é la vɔlo ga ani nɔpɛ, naa ɔa bɔɔɔ yaavazu.

⁴ Eɛ ge bɔɔɔ ziɛ veleɛi vɛɔɛɛfɛɔɛɛ. Ni toɔa zoo bɔɔɔ maamusezu, toɔa naa ɔɛ bɔɔɔ nɔ vɛ, anɛɛ é la vɔkɔɔni nu ɔili ma.

⁵ Mazɔlo eɛ maanɛɛvɛ é bɔɔɔ ɔasɔi zeɔɛ.

⁶ Nui ti kalasu ga GALA daawooi, naa maanɛɛvɛ é ná-kalamɔin ɔɔ zeagɔligi kpein su.

⁷ A mina bɔɔɔ yaava pa, mazɔlo nu la jɛɛɔulaa GALA su. Nii nui fazasu, naa ma lɔnɔgi ɔa a ɔa teve.

⁸ Zɔi é fazai wosu ga kpusei yiimai, kpusei ná-fai ma lɔnɔgi ɔa ve zea ga saai. Kɛɛ zɔi é fazai wosu ga Zɛnvu Nadegai yiimai, Zɛnvu Nadegai ná-fai ma lɔnɔgi ɔa ve zea ga ɔɔɔɔ zɛnvui.

⁹ Ade mina ɓɔɓ ga faanɛɛ ɗɛɛ vai, mazɔɓɔ da ɓaazu ma ɓɔɓgi zɔɓɓu yeegɗɗala ɓagɔi zu ɛ ɓaazu, ni de iɓɔ ge la ɗɛ leveni, de ɓa ɓɔɓ.

¹⁰ Naa ɗa ɛ ba, ni nɔ ma zobogi ɗa de ɓɛ, de da faanɛɛi ɗɛ nɔ ɛɛɛ pɛ bɛ, ma un ge daa ma ga naati, niiti ti ga de-ɗɛɛleaiti kidaalevei zu.

Woo ɗaabelagiti ta tuɓɓgiti

¹¹ A wele zɛɓvogi ɓa, ɓelei sɛɓɛ ɗaɛi ɗaabaazagai la, nà ɓɔɓɔi, gɛ sɛɓɛai.

¹² Zɔiti kpein ti tatipeɓɓolu vai laazu wo unma ga kaso, naama nuiti ka ti wɔinni ti ɓɔɓɔ lɛ ga nu ɓagɔ nuɓuseiti gaazu. Naama ungi ɗa ti ɓɛ ga faa ɗila kpe nɔ, nu mina ti wɔinzeɗe, ɛ ɓa lo Kilista zaa vai ɓa saa wului ma.

¹³ Mazɔɓɔ teiti ti tatipeɓɓolu vai ɗɛɛzu, ti la tɔgi zosu, keɛ ta pɔ wo lati peɓɓolu, ga ti ɓa da waso ga woye, tɔzei ti poogi ɓɛa wo-ɓusei ɓa.

¹⁴ Keɛ nɔn nà, gɛ la ɓɔɓɔ ɓɛɓia faa ɗili nɔpɛ su, kenɛ ade-Maliɗii Yesu Kilista zaa wului nɔ, tɔun maavele ma eteai zaave nɔn tetemazu, nà ɓalaa gɛ za eteai letemazu.

¹⁵ Nu latini peɓɓolu, ɓaa nu mina lati peɓɓolu, naa la ga faa ɓii nɔpɛ, keɛ kenɛ ɛ ɗɛ ga kpetɛani niinei.

¹⁶ Niiti kpein ta zie ga kala gooi niiti, ziileigi ta maawɔingai ɗɛ ti ɓa, ɛ ɗɛ ɓalaa GALA ná-nuɓuseiti ba, Izilayeɓe nuiti.

¹⁷ Eɓɛsu pɛ, nu nɔpɛ ge mina mɔ kpɔɓɔ, mazɔɓɔ nà ziezu ga pala viliiti, gɛ ti zɔɓɔni kɔɓɔgi ma Yesu ná-faa zu.

¹⁸ Keɛleaiti, ade-Maliɗii Yesu Kilista ná-zaalai yɛ wo ɓa! Amina!

GALA Daawoo Z_ευεi
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2023 Pioneer Bible Translators and The Bible Society in
Guinea-Conakry

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

Texte copyright © 2023 Traducteurs Pionniers de la Bible et Alliance
Biblique en Guinée.

Cette œuvre est mise à disposition selon les termes de la Licence Creative
Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification
4.0 International.

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in
any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jul 2025 from source files
dated 9 Jul 2025

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf